

“नमो ११ सूत्री कार्यक्रमानिमित्त”
आदिवासी विकास विभागाच्या
आश्रमशाळांपैकी ७३ शासकीय
आश्रमशाळांमध्ये विज्ञान केंद्र
उभारण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
आदिवासी विकास विभाग
शासन निर्णय क्रमांक : शाआशा ११२३/प्र.क्र. २२५/का.१३
मादम कामा मार्ग, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.
दिनांक : १६ ऑक्टोबर, २०२३

- वाचा :-** १) आदिवासी विकास विभाग, शासन निर्णय क्रमांक: शाआशा २०२१/प्र.क्र. ७०/का.१३,
दिनांक २४ नोव्हेंबर, २०२१
२) आदिवासी विकास विभाग, शासन निर्णय क्रमांक: शाआशा २०२१/प्र.क्र. ७०/का.१३,
दिनांक २६ सप्टेंबर, २०२३
३) आयुक्त, आदिवासी विकास, महाराष्ट्र राज्य, नाशिक यांचे.क्र. शाआशा- २०२१/
प्र.क्र.१४/ का.६(११) ६७९७, दिनांक ९ ऑक्टोबर, २०२३
४) आयुक्त, आदिवासी विकास, महाराष्ट्र राज्य, नाशिक यांचे.क्र. शाआशा- २०२१/
प्र.क्र.१४/ का.६(११) ६९१६, दिनांक १६ ऑक्टोबर, २०२३

शासन निर्णय :-

आदिवासी विकास विभागांतर्गत शासकीय आश्रमशाळा, अनुदानित आश्रमशाळा, एकलव्य मॉडेल रेसिडेंशियल स्कुल, नामांकीत शाळा योजना अंतर्गत इ. १ ली ते इ. १२ वी पर्यंतच्या विद्यार्थ्यांना प्रवेश देण्यात येतो. तसेच अनुसूचित जमातीच्या विद्यार्थ्यांना उच्च शिक्षणासाठी शासकीय वसतीगृहे आणि स्वयंमं योजनेअंतर्गत सहाय्य करण्यात येते. राज्यातील आदिवासी विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक विकासासाठी आदिवासी विकास विभागांतर्गत एकूण ४९७ शासकीय आश्रमशाळा कार्यरत आहेत. आदिवासींच्या सर्वांगीण विकासामध्ये या आश्रमशाळांचे योगदान उल्लेखनीय आहे. आधुनिक काळातील बदलत्या आव्हानाचा सामना करण्यासाठी या शाळांमध्ये आमूलाग्र बदल करणे आवश्यक असून शिक्षणातून विद्यार्थ्यांचा शारीरिक, बौद्धिक व मानसिक विकास होणे गरजेचे आहे. त्याअनुषंगाने संदर्भ क्र. १ व २ अन्वये २५० आदर्श आश्रमशाळा घोषित करण्यात आलेल्या आहेत

२. मा. पंतप्रधान श्री. नरेंद्र मोदी यांच्या ७३ व्या वाढदिवसानिमित्त राज्यात “नमो ११ सूत्री कार्यक्रम” राबविण्याच्या अनुषंगाने “नमो आदिवासी स्मार्ट शाळा अभियानांतर्गत” आदिवासी स्मार्ट शाळांची उभारणी व ७३ विज्ञान केंद्रांची उभारणी करण्याचे प्रस्तावित आहे. त्यानुषंगाने शासनाने आदर्श आश्रमशाळा म्हणून

घोषित केलेल्या २५० आश्रमशाळांपैकी ७३ शासकीय आश्रमशाळांमध्ये विज्ञान केंद्र उभारण्याकरिता प्रस्ताव आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक यांनी संदर्भ क्र. ३ व ४ अन्वये सादर केलेला आहे.

३. आयुक्त, आदिवासी विकास, महाराष्ट्र राज्य, नाशिक यांनी संदर्भ क्र. ३ व ४ अन्वये प्रस्तावित केल्यानुसार सोबतच्या परिशिष्ट "अ" येथील आश्रमशाळांमध्ये "नमो ११ सुत्री कार्यक्रम" अंतर्गत "आदिवासी स्मार्ट शाळांची उभारणी व ७३ विज्ञान केंद्रांची उभारणी करण्यास शासन मान्यता देण्यात येत आहे.

४. संदर्भ क्र.१ व २ अन्वये घोषित केलेल्या २५० आदर्श आश्रमशाळांमध्ये शासन पुढीलप्रमाणे भौतिक सायी-सुविधा देणार आहे जसे की, आश्रमशाळेकरिता एक सुसज्ज शालेय इमारत, सदरील इमारतीमध्ये कॉम्प्युटर लॅब, सायन्स लॅब, ग्रंथालय, संगीत व कला कक्ष, पुरेशी शौचालये, निवासी मुले व मुलींकरिता स्वतंत्र व सुसज्ज वसतिगृहाची इमारत, शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांसाठी निवास व्यवस्था (staff quarters), स्वतंत्र सीक रुम, सोलर इन्व्हर्टर, कपडे धुणे व सुकविण्यासाठी पुरेशी जागा, संरक्षण भिंत आणि पुरेसे CCTV कॅमेरे. तसेच शैक्षणिक विकासासाठी डिजिटल क्लासरूम, व्हर्च्युअल क्लासरूम, टॅब लॅब, कॉम्प्युटर लॅब इत्यादी. यासोबतच विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण विकासासाठी कृतीयुक्त शिक्षण (Activity based learning) तसेच शिक्षक व शिक्षकेतर कर्मचाऱ्यांच्या क्षमता बांधणी (Capacity building) यावर देखील भर देण्यात येणार आहे. या २५० आदर्श आश्रमशाळांपैकी परिशिष्ट "अ" मध्ये नमूद ७३ आश्रमशाळांमध्ये उपरोक्त सुविधांबरोबर विज्ञान केंद्र उभारण्याच्या अनुषंगाने खालीलप्रमाणे कार्यवाही करण्यात यावी.

- (i) "नमो आदिवासी स्मार्ट" शाळांमध्ये विज्ञानविषयक अद्ययावत "प्रयोगशाळा" उभारण्यात याव्यात.
- (ii) आश्रमशाळेतील विद्यार्थ्यांना विज्ञानातील महत्वाच्या विषयांबाबत माहिती देण्यासाठी आश्रमशाळांमध्ये अंतराळविषयक बाबी, यंत्रशाळा, टेलिस्कोप इत्यादींची उभारणी करावी. आवश्यकतेप्रमाणे याबाबत तज्ञ सल्लागाराचे मार्गदर्शन घेण्यात यावे.
- (iii) विद्यार्थ्यांना अंतराळाबाबत मार्गदर्शन करण्याकरिता शिक्षकांना प्रशिक्षण देणे आवश्यक आहे. शिक्षकांना प्रशिक्षण देण्यासाठी आवश्यक त्या विशेष प्रशिक्षणाचे आयोजन करण्यात यावे. यासाठी आवश्यकता वाटल्यास तांत्रिक मनुष्यबळ बाह्यस्रोताद्वारे (Outsourcing) उपलब्ध करून घ्यावे.
- (iv) आश्रमशाळांमध्ये विज्ञान केंद्र उभारण्यापूर्वी विद्यार्थ्यांचे मूल्यांकन करण्यात यावे व विज्ञान केंद्र उभारण्याची कार्यवाही सुरु केल्यानंतर, शिक्षकांना प्रशिक्षण दिल्यानंतर त्याप्रमाणे शिक्षकांनी मार्गदर्शन करणेस सुरुवात केल्यानंतर विद्यार्थ्यांमध्ये होणाऱ्या बदलांबाबत ६ महिन्यांनी मूल्यांकन करावे.
- (v) सदर अभियानासंदर्भात प्रत्येक महिन्याला विवरणपत्रामध्ये प्रगती अहवाल आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक यांनी शासनास सादर करावा.

(vi) उपरोक्तप्रमाणे कार्यवाही करुन सदरील “नमो ११ सुत्री कार्यक्रम” अंतर्गत “७३ नमो आदिवासी स्मार्ट शाळा अभियान राबविणे” ही योजना एक वर्षात पूर्ण करण्यात यावी

५. उपरोक्तप्रमाणे ७३ आश्रमशाळांमध्ये पायाभूत सोई-सुविधा (Infrastructure) व जागेची उपलब्धता विचारात घेऊन आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक यांनी ७३ विज्ञान केंद्र उभारण्याच्या अनुषंगाने अंमलबजावणीचा आराखडा (Execution action plan) तयार करावा व त्या आराखड्यास प्रशासकीय विभागाची मान्यता घ्यावी. या अंतिम केलेल्या आराखड्यानुसार प्रकल्प अधिकारी यांनी संबंधित आश्रमशाळेतील मुख्याध्यापक तसेच संबंधित विषयाच्या शिक्षकांची मदत घेऊन त्या आश्रमशाळेमध्ये अंमलबजावणी करावी.

६. सदर प्रकरणी आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक यांनी अपर आयुक्त, आदिवासी विकास तसेच प्रकल्प अधिकारी यांच्यासमवेत आवश्यकतेप्रमाणे बैठक आयोजित करावी व आश्रमशाळांमधील विज्ञान केंद्रांच्या प्रगतीबाबत आढावा घ्यावा.या संपूर्ण योजनेचे संनियंत्रण आयुक्त, आदिवासी विकास, नाशिक यांनी करावे.

७. प्रस्तुत योजनेवर होणारा खर्च मागणी क्र. टी-५ (०१) (६०) आश्रमशाळा समुह (राज्यस्तर योजना) (कार्यक्रम) २२२५-डी-७३४ या लेखाशिर्षातर्गत उपलब्ध तरतूदीमधून भागविण्यात यावा.

८. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२३१०१६१५०२१५९८२४ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने.

(वि. फ. वसावे)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

- १) मा. राज्यपाल यांचे प्रधान सचिव, राजभवन, मलबार हिल, मुंबई.
- २) मा. मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे अपर मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई.४०० ०३२.
- ३) मा. उपमुख्यमंत्री (गृह) महाराष्ट्र राज्य यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.४०० ०३२.
- ४) मा. उपमुख्यमंत्री (वित्त व नियोजन) महाराष्ट्र राज्य यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.४०० ०३२.
- ५) मा.मंत्री, आदिवासी विकास, महाराष्ट्र राज्य यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई :- ४०० ०३२.
- ६) सर्व मा. मंत्री, महाराष्ट्र राज्य यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
- ७) सर्व मा. विधानपरिषद /विधानसभा सदस्य
- ८) मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
- ९) अपर मुख्य सचिव, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.
- १०) अपर मुख्य सचिव, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२.

- ११) प्रधान सचिव, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, विधानभवन, मुंबई.
- १२) आयुक्त, आदिवासी विकास आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, नाशिक.
- १३) निबंधक, मा. उच्च न्यायालय, मुंबई, / खंडपीठ नागपूर / खंडपीठ औरंगाबाद.
- १४) आयुक्त, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
- १५) सर्व जिल्हाधिकारी.
- १६) व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य, आदिवासी विकास महामंडळ मर्या. नाशिक
- १७) अपर आयुक्त, आदिवासी विकास, महाराष्ट्र राज्य ठाणे / नाशिक/ नागपूर / अमरावती.
- १८) आयुक्त, (शिक्षण), शिक्षण आयुक्तालय, महाराष्ट्र राज्य, पुणे
- १९) शिक्षण संचालक, (प्राथमिक / माध्यमिक व उच्च माध्यमिक), महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
- २०) सर्व प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प.
- २१) महालेखापाल (लेखा परिक्षा) / (लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र-१, मुंबई
- २२) महालेखापाल (लेखा परिक्षा) / (लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र-२, नागपूर.
- २३) सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी.
- २४) अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई.
- २५) संचालक, माहिती व जनसंपर्क संचालनालय, मंत्रालय, मुंबई.
- २६) सर्व उप सचिव/अवर सचिव/कार्यासन अधिकारी, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- २७) सह सचिव (व्यय-१४), वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
- २८) सर्व मुख्याध्यापक, शासकीय आश्रमशाळा (प्रकल्प अधिकारी यांचे मार्फत)
- २९) निवडनस्ती (का-१३) ,आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई.

आदिवासी विकास विभाग, शासन निर्णय क्रमांक शाआशा ११२३/प्र.क्र. २२५/का.१३

दिनांक:- १६ ऑक्टोबर, २०२३ सोबतचे

परिशिष्ट : "अ"

अ.क्र.	अपर आयुक्त	प्रकल्प अधिकारी	शासकीय आश्रमशाळेचे नाव (विज्ञान केंद्र)
१	नाशिक	नाशिक	ठाणापाडा ता. त्र्यंबकेश्वर जि.नाशिक
२	नाशिक	नाशिक	कोहोर ता.पेठ जि.नाशिक
३	नाशिक	नाशिक	शिरसगांव ता. त्र्यंबकेश्वर जि.नाशिक
४	नाशिक	नाशिक	ननाशी ता.दिंडोरी जि.नाशिक
५	नाशिक	नाशिक	तोरंगण ता. त्र्यंबकेश्वर जि.नाशिक
६	नाशिक	नाशिक	मुढेगाव आश्रमशाळा जि.नाशिक (इंग्रजी माध्यम)
७	नाशिक	नाशिक	नाळेगाव ता.दिंडोरी जि.नाशिक
८	नाशिक	कळवण	कनाशी ता.कळवण जि.नाशिक
९	नाशिक	कळवण	चणकापूर ता.कळवण जि.नाशिक
१०	नाशिक	कळवण	सराड ता.सुरगाणा जि.नाशिक
११	नाशिक	कळवण	दहिंदुले ता.बागलाण जि.नाशिक
१२	नाशिक	कळवण	मोहनदरी ता.कळवण जि.नाशिक
१३	नाशिक	कळवण	साल्हेर ता.बागलाण जि.नाशिक
१४	नाशिक	नंदुरबार	निजामपूर ता.नवापूर जि.नंदुरबार
१५	नाशिक	नंदुरबार	वाघाळे ता.नंदुरबार जि.नंदुरबार
१६	नाशिक	नंदुरबार	कोठली ता.नंदुरबार जि.नंदुरबार
१७	नाशिक	नंदुरबार	बोरचेक ता.नवापूर जि.नंदुरबार
१८	नाशिक	नंदुरबार	सुलतानपुर ता.शहादा जि.नंदुरबार
१९	नाशिक	धुळे	लौकी ता.शिरपूर जि.धुळे
२०	नाशिक	धुळे	बोपखेल ता.साक्री जि.धुळे
२१	नाशिक	धुळे	शिरसोले साक्री जि.धुळे
२२	नाशिक	राजुर	केळीरुम्हणवाडी ता.अकोले जि.अहमदनगर
२३	नाशिक	राजुर	मवेशी ता.अकोले जि. अहमदनगर
२४	नाशिक	राजुर	अकलापूर ता.संगमनेर जि.अहमदनगर
२५	नाशिक	यावल	वैजापूर (मुलींचे) ता.चोपडा जि.जळगाव
२६	नाशिक	यावल	वाघझिरा ता.यावल जि.जळगाव
२७	नाशिक	तळोदा	भांग्रापाणी ता.अक्कलकुवा जि.नंदुरबार
२८	नाशिक	तळोदा	मांडवी ता.धडगाव जि.नंदुरबार
२९	नाशिक	तळोदा	तालंबा ता.अक्कलकुवा जि.नंदुरबार
३०	नाशिक	तळोदा	शिर्वे ता.तळोदा जि.नंदुरबार

अ.क्र.	अपर आयुक्त	प्रकल्प अधिकारी	शासकीय आश्रमशाळेचे नाव (विज्ञान केंद्र)
३१	ठाणे	पेण	पिंगळस ता.कर्जत जि.रायगड
३२	ठाणे	पेण	सावरसई ता.पेण जि.रायगड
३३	ठाणे	शहापूर	शेणवे ता. शहापूर जि.ठाणे
३४	ठाणे	शहापूर	खुटल ता.मुरबाड जि.ठाणे
३५	ठाणे	शहापूर	पेंढरघोळ ता.शहापूर जि.ठाणे
३६	ठाणे	घोडेगाव	गोहे ता.आंबेगाव जि.पुणे
३७	ठाणे	घोडेगाव	खटकाळे ता.जुन्नर जि.पुणे
३८	ठाणे	जव्हार	कारेगाव ता.मोखाडा जि.पालघर
३९	ठाणे	जव्हार	विनवळ ता. जव्हार जि.पालघर
४०	ठाणे	जव्हार	गोंदे ता.मोखाडा जि. पालघर
४१	ठाणे	जव्हार	साकुर (मुलीची) ता.जव्हार जि.पालघर
४२	ठाणे	जव्हार	पाली ता.वाडा जि.पालघर
४३	ठाणे	डहाणू	अस्वाली ता.तलासरी जि.पालघर
४४	ठाणे	डहाणू	नंडोरे ता. जि. पालघर
४५	ठाणे	डहाणू	रणकोळ ता.डहाणू जि.रणकोळ
४६	ठाणे	डहाणू	कळमदेवी ता.डहाणू जि.पालघर
४७	ठाणे	डहाणू	डोंगारी ता.तलासरी जि.पालघर
४८	ठाणे	सोलापूर	होटगी ता.द सोलापूर जि.सोलापूर
४९	अमरावती	छ.संभाजीनगर	वडनेर ता.कन्नड जि.छ.संभाजीनगर
५०	अमरावती	कळमनुरी	जामगव्हाण ता. कळमनुरी जि.हिंगोली
५१	अमरावती	पांढरकवडा	हिवरी ता.यवतमाळ जि.यवतमाळ
५२	अमरावती	पांढरकवडा	जांब ता.घाटंजी जि.यवतमाळ
५३	अमरावती	अकोला	कोथळी ता.बार्शी टाकळी जि.अकोला
५४	अमरावती	अकोला	मुसळवाडी ता.मालेगाव जि.वाशिम
५५	अमरावती	धारणी	राणीगाव ता.धारणी जि. अमरावती
५६	अमरावती	धारणी	टेंबुसोडा ता.चिखलदरा जि.अमरावती
५७	अमरावती	धारणी	कुटुंगा ता.धारणी जि.अमरावती
५८	अमरावती	धारणी	डोमा ता.चिखलदरा जि.अमरावती
५९	अमरावती	पुसद	वसंतपूर ता. डिग्रस जि.यवतमाळ
६०	अमरावती	किनवट	सहस्रकुंड ता.किनवट जि.नांदेड
६१	अमरावती	किनवट	सारखणी ता.किनवट जि.नांदेड
६२	नागपूर	अहेरी	खमनचेरु ता.अहेरी जि.गडचिरोली
६३	नागपूर	देवरी	बोरगाव बाजार ता.देवरी जि.गोंदिया

अ.क्र.	अपर आयुक्त	प्रकल्प अधिकारी	शासकीय आश्रमशाळेचे नाव (विज्ञान केंद्र)
६४	नागपूर	देवरी	कडीकसा ता.देवरी जि.गोंदिया
६५	नागपूर	भामरागड	कसनसूर ता.एटापल्ली जि.गडचिरोली
६६	नागपूर	गडचिरोली	रेंगडी ता.चामोर्शी जि.गडचिरोली
६७	नागपूर	गडचिरोली	सावरगांव ता.धानोरा जि.गडचिरोली
६८	नागपूर	भंडारा	खापा ता.तुमसर जि.भंडारा
६९	नागपूर	नागपूर	बेलदा ता.रामटेक जि.नागपूर
७०	नागपूर	चंद्रपूर	देवाडा ता.राजुरा जि.चंद्रपूर
७१	नागपूर	चंद्रपूर	बोर्डा ता.चंद्रपूर जि.चंद्रपूर
७२	नागपूर	चिमुर	जांबुळघाट ता. चिमुर जि.चंद्रपूर
७३	नागपूर	चिमुर	कोसंबी (ग) ता. नागभिड जि.चंद्रपूर

(वि. फ. वसावे)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन